

მედიუმის

1

საქართველოს საკატრიკო
თბილისი-1995

ილორის წმიდა გიორგი და

მასთან დაკავშირებული რწმენა-წარმოდგენები

დასავლეთ საქართველოში

დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ სამეგრელოში, წმიდა გიორგის მრავალი ეკლესია არსებობს: - ილორის წმიდა გიორგი, ალერტის წმიდა გიორგი, ყელის კარის წმიდა გიორგი, ჯეგე-მისარონი, ხუჯუნის წმიდა გიორგი, ოცინდალე, ჯეგე-ხანგარამი და სხვა. თითოეულ მათგანთან გარკვეული გადმოცემები და რიტუალებია დაკავშირებული. მათგან განსაკუთრებით გამორჩეული ილორის წმიდა გიორგია - სამეგრელოში და საერთოდ, მთელს დასავლეთ საქართველოში ერთ-ერთი უძლიერესი და დიდად მნიშვნელოვანი სალოცავი. იგი ქალაქ ოჩამჩირედან რამდენიმე კილომეტრის დაშორებით, სოფელ ილორში მდებარეობს (სამურზაყანო, დღევანდელი გალის რაიონი).

ილორის წმიდა გიორგის ძველთაგანვე არა მარტო ქრისტიანები სცემდნენ თაყვანს, არამედ, არაქრისტიანებიც. იგი ყოვლისშემძლედ და ყოვლად სამართლიანად ითვლებოდა და ითვლება დღესაც. მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე აფხაზმა ზოგჯერ არც კი იცის, რომელი წმიდანის სახელზეა აგებული ილორის სალოცავი, არცერთ წმიდანს სამხრეთისა და სამურზაყანოს აფხაზეთში ისეთ დიდ თაყვანს არ მიაგებენ, როგორც ილორის ხატს (იხ. ნ. ჯანაშია, სტატიები აფხაზურ ეთნოგრაფიაზე, სოხუმი, 1960. რუს. ენაზე).

ილორის ეკლესიაში მნათეები იმ გვარებიდან ირჩეოდა, რომელთა "ჯინჯ ხატად" (საკვარეულო ხატად) იგი ითვლებოდა. ასეთები იყვნენ: მაღიშა, სებეგია, მარკელია, ბეანია, მერტულე, ჯიგანია, ხასია, ხოჭა და კიტა.

ეს ტაძარი მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ხუროთმოძღვრული თვალსაზრისით, არამედ სასწაულჩენათა, ლეკვნდათა და გადმოცემათა მიხედვით.

ილორის წმიდა გიორგის დღეობას დღესასწაულობენ წელიწადში ორჯერ: 23 აპრილსა და 10 ნოემბერს (ძესტილით), მაგრამ განსაკუთრებული ბრწყინვალებით 10 ნოემბერს დღესასწაულობენ. ამ დღეს დასავლეთ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებიდან ილორის ეკლესიაში

ტრადიციისამებრ, თავს იყრიან მღოცხელები.

ილორის წმიდა გიორგი სახელგანთქმული იყო თავისი სასწაულებით. ერთ-ერთ ასეთ სასწაულად ითვლებოდა ხალხში არსებული ტრადიცია იმის შესახებ, რომ 10 ნოემბერს (ძესტილით) მარტვილს ხარი ღამით მიჰყავდა ეკლესიაში. გაიყვანდნენ გალაენის გარეთ და დააკლევინებდნენ იქურ მცხოვრებს, რომლის ოჯახს ძველთაგანვე ევალებოდა ეს საქმე. ამ ოჯახშივე ინახებოდა ნაჯახი, რომლითაც უნდა დაკლულიყო ხარი. ამ ნაჯახს მიიჩნევდნენ, როგორც საღმრთო ნივთს. მას სხვაზე არაფერზე არ ხმარობდნენ. კაცი, რომელიც დაკლავდა ხარს, გაანაწილებდა კიდეც: უმეტესი ნაწილი რტებითურთ, გუთენოდა მთავარს. ამ რტებს მთავარი შეამკობდა ოქროთი და ძვირფასი ქვებით. დიდ დღესასწაულებში რტებით, წმიდა გიორგის სადიდებლად, დალევდა ღვინოს (იხ. არქანჯელო ლამბერტი, სამეგრელოს აღწერა, თბ. 1938). შეწირული ხარის ხორცი წვრილად იჭრებოდა და რიგდებოდა ხალხში. მას განსაკუთრებული სამკურნალო დანიშნულება ჰქონდა. არსებობს არქანჯელო ლამბერტის ცნობა იმის შესახებ, რომ შეწირულ ხარში თავიანთი წილი იმერეთის მეფესაც და გურიელსაც ედოთ. ეს რიტუალები და წარმოდგენები ხშირად ძველი რელიგიის ნარჩენებია, რომელიც ღრმად იყო ფესვგადგმული ხალხის ცნობიერებაში. მათ თანდათან, ნელ-ნელა იცვალეს სახე. ზოგ შემთხვევაში კი ქრისტიანულ ტრადიციებს შეერივნენ და შეესისხლხორცნენ. ეს რწმენა-წარმოდგენები ხშირად, ცხადია, არაკანონიკურიცაა, მაგრამ ყველა შემთხვევაში, ქრისტიანული რწმენითა და სიფიქრულით სავსეა.

ადგილობრივი რწმენების მიხედვით, მთელს დასავლეთ საქართველოში იკვეთება ილორის წმიდა გიორგის, როგორც სამართლისა და ზნეობის დამცველის სახე. ეს ჩანს ამ წმიდანის სახელთან დაკავშირებულ სასწაულში: იგი ეხება ოქროს სასწაულმოქმედ, მართლმსაჯულების სასწორს, რომელიც ეკლესიის თალიდან ტაძრის შუა ნაწილში ეშვებოდა. ხალხის წარმოდგენით, ილორის წმ. გიორგი მოძრივებული იყო ყოველგვარი დავისა და გაუგებრობისა ადამიანთა შორის.

ეს მორიგება ხდებოდა ამ სასწორის მეშვეობით. მოდავე მხარეები დგებოდნენ სასწორის ქვეშ და ლოცულობდნენ ილიორის ხატთან, რომელიც მართლის მხარეზე იხრებოდა და ქვეყანაზე სუფევდა მშვიდობა და სამართალი.

მაგრამ ერთხელ ადამიანმა სცადა წმიდანის მოჭეუება, რის გამოც, წმიდა გიორგიმ ოქროს სასწორი სამუდამოდ ცაში წაიღო. სასწორი გაქრა, მაგრამ ხალხში დარჩა ჩვევა, რომელიც მუდამ აგონებს მათ წმიდა გიორგის მკაცრ მართლმსაჯულებას. ეს ჩვევა ე.წ. "გინოჩამა", ხატის სამხაეროა (იხ. ნ. აბაკელია, მითი და რიტუალი დასავლეთ საქართველოში, თბ., 1991, რუს. ენაზე. იქვე ბიბლიოგრაფია).

ილიორის კელესიაში უკანასკნელ დრომდე ინახებოდა წმიდა გიორგის ნაქონი სასწაულმოქმედი ნივთები - რკინის მშვილდი (შქვილი), რომლის სიმაღლე 1 მეტრს აღწევდა, ბუკი და წმიდანისადმი შეწირული ბორძლები, ანუ ორპირ-ბოლოიანი ისრები. ამგვარი ისრები დასავლეთ საქართველოში არქეოლოგიური გათხრების მონაცემების მიხედვით, მრავლად მოიპოვება. მათთან მუდამ გარკვეული რწმენა-წარმოდგენები და რიტუალებია დაკავშირებული.

სამეგრელოში წმიდა გიორგის მშვილდს სამკურნალო დანიშნულება ჰქონდა და გამოიყენებოდა ავადმყოფების მოხარჩენად. ილიორის კელესიაში, რომელიც სახელგანთქმული იყო თავისი სასწაულმოქმედი ძალითა და ყოვლისშემძლეობით, მიჰყავდათ სხვადასხვა სახის დაავადებით შეყვრობილნი, რომელთა შორის უფრო ხელით ავადმყოფები ჭარბობდნენ. როგორც ცნობილია, მათ მეხატული (მნათე) წმიდა გიორგის რკინის მშვილდში გააძკრენდა. შემდეგ სამჯერ ჩაბერავდნენ ბუკში, რის შემდეგაც ავ სულს უნდა

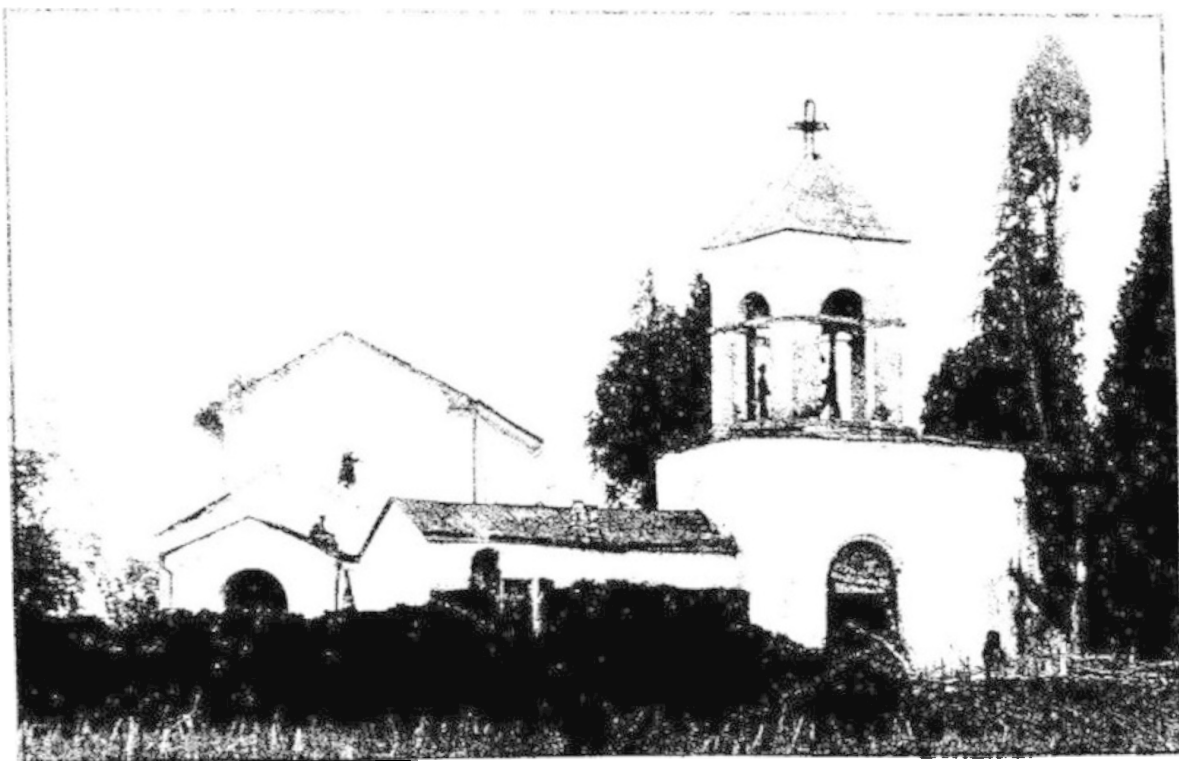
დაეტოვებინათ ავადმყოფის სხეული.

სამეგრელოში, ფართოდ გავრცელებული შეხედულებების თანახმად, ჭექა-ქუხილის დროს წმიდა გიორგი თეთრ ცხენზე ამხედრებული მიჰქრის ცაში, სღვენის ავ სულს და ბორძალით გმირავს მათ. აქ არსებობენ გარკვეული გვარები, რომლებიც ილიორის წმიდა გიორგის "შოვალეებად" ითვლებოდნენ. მათ გიორგობის დღეს ილიორის კელესიაში ყოველწლიურად მიჰქონდათ სამჭედლოში გამოჭედილი რკინის ისრები, რომლებიც ჭექა-ქუხილის დროს წმიდა გიორგის ცაში აჰქონდა. ამ ისრებით იგი გმირავდა ხთონურ მოწინააღმდეგეს. მაგრამ მათ, ასევე, მკურნალის თვისებები ჰქონდათ.

ხალხური გადმოცემების თანახმად, იქ, ხადაც მეხი ეცემოდა, პოულობდნენ წმიდა გიორგის ისრის კვალს, ან ჯვარს, რომელსაც "ნაჯვარლენს" უწოდებდნენ, რადგან ადგილობრივთა რწმენით, მეხი ეარდებოდა ანთებული ჯვრის სახით.

მეხი კი ეცემოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა წმიდანი სღვენიდა ავ სულს. იგი (ავი სული) ჩვეულებრივ, ხის ქვეშ იმალებოდა. მეხის დაცემით წმიდანი აფრთხილებდა დამნაშავეს, ანდა "ირჩევდა" ვინმეს "მონად", რის შემდეგაც რჩეული მგლოვიარეც რომ ყოფილიყო, გამოეწყობოდა თეთრ, ან ჭრელ შესამოხელში, დაივლიდა წმიდა გიორგის სახელობის კელესიებს (მათი დღეობების რიგის შესაბამისად) და მიჰქონდა სხვადასხვა შეწირულებანი. ეს ყოველწლიურად ხდებოდა.

ჭექა-ქუხილის დროს ადგილობრივი მაცხოვრებლები პირჯვარს იწერდნენ და თხოვდნენ წმიდა გიორგის, შეეწყალებინა ისინი, არ დაეცა მეხი მათთვის. ზოგ შემთხვევაში, მსხვერპლსაც

ილირი

ხწირავდნენ. ხოლო თუ მეხი მაინც დაეცემოდა, მაშინ ეს წმიდანის მიერ გამოგზავნილ სახეულად აღიქმებოდა (წესრიგის დარღვევა, აღთქმულის არ შესრულება, ქურდობა, ტყუილი და სხვ. ე.ა. ის, რაც ეწინააღმდეგება ადამიანურ მორალს).

ილორში სალოცავად, როგორც ცნობილია, აგრეთვე, დადიოდნენ უშვილონი, რომელნიც წმიდა გიორგის კერცხლის პატარა აკნის მოდულს ხწირავდნენ. ასევე საყურადღებოა, რომ გიორგობა დღეს წინასწარმეტყველებდნენ, რანაირი ამინდი იქნებოდა მთელი წლის განმავლობაში და რანაირი მოსავალი იყო მოსალოდნელი. ამგვარი წინასწარმეტყველება, ხშირად მისადაგებული იყო საქონლის სამოვრებზე გარეკის დროსთან, 23 აპრილთან.

ილორის წმიდა გიორგის, სამეგრელოსა და აფხაზეთის გარდა, განსაკუთრებით სცემდნენ თავიანთ ხეანეთსა და გურიაში. გურიაში ილორობისთვის შეწირულ ხარს "ილორას" ეძახდნენ, ხოლო საქონლის კეთილდღეობისათვის განკუთვნილ დღეს, "ილორობის" სახელით ცნობილს, აღნიშნავდნენ ყველიერის ხუთშაბათს. ილორის წმიდა გიორგის კელესიაში მლოცველნი იმერეთიდან და რაჭა-ლეჩხუმიდანაც ჩამოდიოდნენ.

ხეანები სალოცავ და ასევე, სადღესასწაულო დღეებში ადგილობრივი წმიდანების მოხსენიების დროს, რომელთაც უნდა უზრუნველყოთ ხეანეთის კეთილდღეობა მომავალ წელს, ჯარაგ ილორიმ-ს, ანუ ილორის წმიდა გიორგისაც ახსენებდნენ.

დასავლეთ საქართველოში სალოცავების ერთმანეთთან კავშირზე მიუთითებს ასევე, ხეანეთში დაცული ლეგენდა (დაფიქსირებული ე. ბარდაყელიძის მიერ) ლატალიხა და ლენჯერის ჯარაგ-

ის, ანუ წმიდა გიორგის შესახებ, რომლის მიხედვით, ილორის წმიდა გიორგის ზატი აღნიშნულ სალოცავებში მათ დღეობებზე შესაწირად ხარებს გზავნიდა.

თავის მხრივ, სეანეთის სალოცავებიდან, ილორის დღეობაზე სანთელ-საკმეველი იგზავნებოდა. ეს სამი ზატი - ილორის, ლატალიხა და ლენჯერის ჯარაგები, ადგილობრივთა რწმენით, ძმები იყვნენ. ძმებში უფროსად ილორის წმიდა გიორგი ითვლებოდა. ეს კი იმას ნიშნავდა, აღნიშნული სალოცავებიდან ერთ რომელიმე სალოცავში მისვლა ყველა დანარჩენ სალოცავში მისვლის ტოლფასი იყო.

ზემოთ თქმული კიდევ ერთხელ ადასტურებს ფაქტს, რომ მთელი დასავლეთ საქართველო, როგორც კულტურულ-ისტორიული ერთობა, გაერთიანებული იყო სალოცავთა ერთიან რელიგიურ სისტემაში, რომელშიც ილორის წმიდა გიორგის კელესიას ერთ-ერთი მთავარი ადგილი ეჭირა.

დღეს ილორის კელესიასთან მისასვლელი გზა ქართულთათვის დაკეტილია... დაკეტილია წმიდა სალოცავი... მაგრამ ჩვენ გეწამს, საქართველოს დიდი მფარველი წმიდა გიორგი გარდმოხედავს თავის სამწესო ქვეყანას და კვლავ ჩამოუშვებს ზეციდან ოქროს ხასწორს, რომელიც აღადგენს სიძარტლეს და სიმშვიდეს ამ ნატანჯ მიწაზე... კვლავ დარეკს ილორის ზარი და მორწმუნენი აანთებენ სავედრებულ სანთლებს ხასწაულმოქმედი ტაძრის ზატებთან... შეავედრებენ უფალს ცოდვილ მიწას და ხალხს, - ქრისტეს გზით მავალს.

ნინო აბაქელია

ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი

ილორი

